

LA GUERRA CIVIL A MAIALS (1936-1938)

Aquest capítol ha estat elaborat conjuntament amb Esther Sancho Cepero

Ja s'ha vist en les pàgines anteriors l'ambient de crispació i enfrontament social i polític que es vivia a Espanya, a Catalunya i a Maials. La crisi econòmica, la radicalització política i ideològica van crear camps abonats per a l'arribada de la violència. Violència a gran escala iniciada per aquells que no respectaven la voluntat del poble i que confonien les seves veritats amb les veritats absolutes i excloents.

El dia 17 de juliol de 1936, s'iniciaven els aixecaments de les guarnicions militars del Protectorat del Marroc, i el dia 19 es revoltaven alguns militars a les ciutats i guarnicions més importants d'Espanya en contra del govern legalment establert. L'endemà, però, l'aixecament a Catalunya havia fracassat gràcies a la seva feblesa i a l'actuació dels guardies d'Assalt, Guardia Civil i voluntaris civils. En altres indrets d'Espanya la rebel·lió militar va triomfar, fou l'inici d'una guerra sagnant que deixà una forta petjada en la consciència del nostre poble. Desconeixem si a Maials hi va haver algun tipus de mobilització aquests dies de l'aixecament i com varen reaccionar les autoritats locals, els partits polítics del poble o la Guardia Civil. Per desgràcia les actes de l'Ajuntament dels anys 1936 i 1938 foren arrencades del llibre d'actes. Pensem però que hi devia haver una natural incertesa a mesura que es desenvolupaven els fets, intensos contactes entre els dirigents locals, les forces d'ordre i les autoritats.

Arreu del país l'inici de la guerra va desfermar la febre revolucionària que afectà tothom. A Catalunya l'exèrcit i les forces d'ordre públic es van desintegrar, i els milicians armats es van fer els amos de la situació. Una bona colla d'arrauxats i aprofitats s'afiliaren als partits que van veure créixer espectacularment el nombre dels seus militans sobretot en els partits i organitzacions més radicals, on els militants més veterans quedaven marginats per moderats.

La febre revolucionària i la violència

Ràpidament, els diferents grups polítics d'esquerra, organitzaren columnes de voluntaris per anar al Front d'Aragó en un intent de recuperar aquest territori que havia caigut a mans dels rebels.

Molts joves i militants convençuts del deure de lluitar per la revolució i contra el feixisme van allistar-se a l'exèrcit. De Maials n'hi anà un bon grapat, al voltant de 50 homes, que pujaven als camions tot i els plors i pregàries de les seves mullers, mares o fills. La major part van anar-se'n amb la columna de «Durruti». Molts d'ells no van tornar.

Mentre uns lluitaven al front, al Principat l'ordre públic estava en mans de les Patrulles de Control, les quals tot sovint actuaven de forma arbitrària i fora de la legalitat. El seu objectiu principal era la captura de tots aquells que es creien contrarevolucionaris o afectes a la rebel·lió de Franco. Tot sovint aquestes patrulles eren dirigides per capsigranys de no res i aprofitats de la confusió que voltaven arreu imposant la seva sola presència per la força de les armes. Un grup d'aquests va passar per Maials a fer la seva «justícia», així el capellà Francesc Martí Sabaté, «Serrano», fill, i mossèn del poble, per indicació d'alguns militants d'esquerra de Maials -en el nostre poble encara va prevaler el sentit comú-, va amagar-se a la cabana de «Peret d'Isidret» on s'hi quedà fins que va acabar la guerra i on les seves germanes li baixaven el menjar.

L'anticlericalisme també es va mostrar en la crema dels altars i imatges de l'església, la foguera es va fer a la cruïlla del camí de la Granja amb la carretera d'Almatret. També fou cremat l'arxiu de la rectoria en una foguera a la Plaça Maneta. Allí es va perdre, per sempre, una importantíssima documentació històrica

Aquells que s'havien mostrat públicament a favor dels rebels foren els primers de sofrir una acció repressiva dels «revolucionaris» incontrolats. Salvador Segura, membre destacat de la dreta radical, va haver de marxar del poble, però a Lleida fou detingut i afusellat, probablement sense cap mena de judici.

En aquest àmbit de repressió contra aquells que no mostraven signes d'estar a favor de la revolució, alguns maialencs també foren portats al tribunal de Justícia Popular. El dia 15 de desembre de 1936 eren processats per contrarevolucionaris: Josep Aresté Sisteré, Ricard Aresté Flix, Francesc Llop Berenguer, Miquel Benet Aresté i Josep Cugat Blanch. Tots ells veïns de Maials (1). Tot ells varen quedar en llibertat a excepció de Francesc Llop a qui van condemnar a 30 anys de presó i li van confiscar els seus béns.

Les col·lectivitzacions

Alguns partits i organitzacions revolucionàries, especialment la CNT/FAI i el POUM, van endegar un procés de col·lectivitzacions, en un intent de fer realitat la revolució social. A Les Garrigues, així com en les terres més properes de l'Aragó, les col·lectivitzacions agrícoles foren importants. A Maials també tingueren força repercussió i, en bona part, es van basar en les propietats incautades a totes les persones afectes als rebels, incloïent-hi, naturalment, l'Església. El decret del 5 d'agost de la Generalitat, que regulava aquestes incautacions, declarava el seu caràcter d'utilitat pública i social en les mans dels sindicats i organitzacions polítiques.

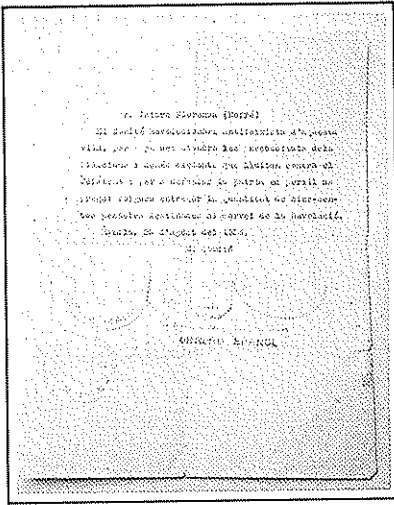
Militants i simpatitzants de la CNT/FAI de Maials van fundar la col·lectivitat «Nueva Creación» en la que s'hi integraren, aproximadament, unes quaranta famílies, sobretot de jornalers i petits propietaris. Entre els dirigents de la col·lectivitat hi havia Ramon Aresté Busquet i Josep Ballesté Mora.

Els de la CNT/FAI del poble, conscients de la força que el procés revolucionari els havia donat a Catalunya, i de vegades amb la força de les armes, passaven per les cases a prendre tot allò que els interessava, sobretot per les cases més riques del poble (estris, roba, etc) en unes accions que alguns podien confondre amb robatoris, però que es justificaven en nom de la revolució i permetia la legalitat vigent en aquells moments permetia. La CNT s'instal·là a «Casa Escaleta» al carrer El Vall, amb un home armat que protegia l'entrada al local. Allí van formar una cooperativa de consum, que li deien «l'economato». Es tractava de comprar els queviures a l'engròs i vendre'ls sense cap marge de benefici i, d'aquesta manera, els associats els podien adquirir a preus més baixos. També van incautar unes quantes mules i fins i tot un tractor per treballar les terres dels associats i aquelles terres d'altres propietaris (Escaleta, Segura, Corrony, etc.) que havien col·lectivitzat en favor seu.

Aquesta col·lectivitat, treballava les terres en comú i es distribuïen els guanys també entre tots ells, seguint les teories d'una nova organització social més igualitària que intentaven dur a la pràctica

També hi ha constància que foren requisades per la col·lectivitat les instal·lacions del molí d'oli de Francesc Llop Berenguer, i tots els edificis de la «Senyoria», propietat d'Emili Juncadella.(2)

Com que per decret de la Generalitat de Catalunya, tots els pagesos havien d'afiliar-se, obligatòriament, al Sindicat Agrícola, sorgiren algunes tensions entre aquest organisme i la col·lectivitat, ja que alguns pagesos pertanyien a totes dues entitats. El pes polític que la CNT tingué els primers anys

Escrit dirigit a algunes famílies del poble, considerades de dretes, demanant-los diners, i signat per les principals organitzacions d'aquells moments

de la guerra a Catalunya va permetre que, gairebé en tot moment, fossin prioritaris els criteris de la Col·lectivitat «Nueva Creación» respecte dels del Sindicat Agrícola. Fins i tot el març de 1938, un tal Lleó Doz Cacer, en nom de la «Nueva Creación», va retirar 150 quilos d'ametlles del Sindicat Agrícola, sense cap tipus de pagament.(3)

La política

Fets com aquest mostraven que la vida al poble, com a la resta de Catalunya, estava totalment trasvallada per les circumstàncies de la guerra i la revolució. Poc després de derrotat l'aixecament dels rebels, a Catalunya s'imposà un govern d'unitat format pels principals partits antifeixistes, amb presència destacada de la CNT i d'ERC, i amb participació del POUM, FAI, i la Unió Agrària (que posteriorment a Maials es convertiria en l'Unió de Rabassaires).

La primera tasca que es van imposar els revolucionaris, fou mantenir els milicians voluntaris de Maials que havien anat a lluitar al front, per això no van dubtar en demanar o exigir a les famílies més benestants, o considerades de dretes, diners per a cobrir aquelles despeses.

Les idees igualitàries que defensaven els partits més esquerrans tenien una aplicació pràctica en la vida quotidiana. Un exemple fou en els salaris dels treballadors del Sindicat Agrícola: durant la campanya 1937/1938 els peons i el gerent del Sindicat, en aquells moments Ambrós Segura, cobraven pràcticament el mateix sou (4). Altres persones de famílies benestants del poble van haver de treballar d'assalariats, com ara Víctor Morera Pardell, que fou secretari del Sindicat Agrícola; Francesc Miret Segura, propietari de la fàbrica de farines, actuava com un treballador més, i consultava les feines a fer i els afers de la gestió amb els obrers de la fàbrica. Aquesta fàbrica també fou incautada i, a partir de l'agost de 1938, el Sindicat Agrícola passà a gestionar-la directament.

Els ajuntaments foren substituïts per comitès locals en els quals hi participaven els partits polítics d'esquerres de cada localitat. A Maials, hi van formar part CNT/FAI, POUM, ERC, PSUC, UGT, i Unió de Rabassaires.

En els primers mesos de la guerra, fins als "fets de maig" de 1937, la direcció del procés polític va estar en les mans de la CNT/FAI (anarquistes), el POUM (marxistes-troskistes) i l'Unió de Rabassaires (les dues últimes entitats compartien local a l'antiga caserna de la Guàrdia Civil, al carrer Barceloneta). Aquestes organitzacions coincidien en què s'havia de fer la revolució social, al mateix temps que es feia la guerra als feixistes. Conjuntament impulsaven la col·lectivització de les terres.

Bitllets fets a Maials durant la guerra i que van substituir els de curs legal

El PSUC i UGT comunistes, ocupaven els baixos de l'actual Bar «Avenida» i foren unes organitzacions amb una disciplina més rígida per als seus militants.

Tenien clar que la revolució social s'havia d'ajornar fins després d'haver derrotat militarment el feixisme, i que en aquells moments calia agrupar a totes les forces antifeixistes, inclosos sectors de la burgesia. Amb el pas dels mesos van augmentar la seva influència en la política de la República.

L'ERC tenia el seu estatge al pis de dalt del local del PSUC/UGT, tot i ser la força hegemònica a Catalunya i a Maials abans de la guerra, les circumstàncies els van sobrepassar i a Maials es quedaren rel·legats a un segon terme en la iniciativa política, un cop va començar la guerra. Alguns dels seus militants: jornalers, petits propietaris i menestrals, també tingueren el carnet sindical de la CNT.

Els partits de dretes, a Maials «Casal Republicà-Vanguardia Radical», que tradicionalment utilitzaven el bar de «Mosido» (posteriorment «Bar España»), pràcticament van desaparèixer de la vida pública. Els seus militants hagueren de fugir del poble o, com a mínim, abandonar tota activitat política. El mateix els passà als membres destacats, abans de la guerra, de les famílies més benestants del poble, que hagueren de patir en silenci el procés de col·lectivització d'algunes de les seves propietats.

L'única documentació escrita d'aquests anys que hem trobat al poble ha estat el llibre d'actes del Sindicat Agrícola, a partir del qual, s'intentarà esbrinar quelcom del que va passar a Maials

El Sindicat era presidit, el setembre de 1936, per Francesc Teixidó Pardell (en l'àmbit de l'ERC) el qual dimití el mes de desembre per les pressions des de l'Ajuntament, on predominaven les tendències de CNT i POUM,

Els membres de la Junta del Sindicat, per la renovació de la meitat dels càrrecs, creien que el poble havia de fer eleccions com s'havia fet sempre, però l'Ajuntament revolucionari ordenà que la nova junta estigués formada per quatre membres de la CNT, tres de l'UGT i un membre de l'Unió de Rabassaires, descartant al POUM, (5) i prohibia taxativament el convocar eleccions. Això fou rebutjat per la Junta del Sindicat, en una reunió conjunta entre aquesta i una comissió de l'Ajuntament presidida per l'alcalde, León Faudó (anterior secretari del Sindicat Agrícola), que era de la CNT(6). Definitivament, el 14 de febrer de 1937, es van fer eleccions i sortí una nova Junta presidida per Marc Ballesté del POUM, escollida en una reunió general de socis. Marc Ballesté fou substituït, el mes de maig, per Joan Martí Flix, també militant del POUM.

Aquesta pugna política, només reflectia l'interès per dirigir el Sindicat Agrícola doncs, aquesta entitat, controlava tota la producció agrícola i era imprescindible pel subministrament d'aliments al poble. Segons hi predominés una tendència o una altra en el Sindicat, aquest podia aturar o accelerar el procés revolucionari endegat per la Col·lectivitat i l'Ajuntament.

El mes de juliol de 1937 tornà a haver-hi eleccions al Sindicat i s'hi presentaren tres candidatures, la primera formada per CNT/FAI, POUM i Unió de Rabassaires, (les entitats que resultaven més perjudicades pels "fets de maig a Barcelona" que resultà guanyadora per 210 vots. La segona formada per ERC que obtingué 169 vots i la tercera presentada pel PSUC i UGT que només va obtenir 43 vots..(7)

Els resultats semblaven anar en contra del què les circumstàncies polítiques anaven marcant a Catalunya i que després del maig del 1937, significava la paulatina desaparició del POUM (i la desaparició física del seu dirigent Andreu Nin) i la pèrdua de influència de la CNT a favor del PSUC i la UGT.

Tingué més força la situació general que esdevenia a Catalunya que les preferències dels maialsencs, doncs per «ordres de la superioritat», el gener de 1938 es tornaven a fer eleccions, aquest cop amb només dues candidatures: Una formada per militants del PSUC/UGT i CNT i l'altra per membres al voltant d'ERC. Definitivament, a Maials el POUM també va quedar eliminat del joc polític.(8)

Mentre, a l'Ajuntament continuava el predomini de la CNT, i n'era l'alcalde Valentí Gateu.(9)

La quotidianitat de la guerra

Un cop passats els primers mesos de la guerra i de la revolució la situació a Maials es va anar »normalitzant«, és a dir, que un cop fets els principals canvis, el poble s'adaptà a la nova situació amb una certa quotidianitat, alterada de tant en tant per les notícies del front arran les visites d'alguns personatges de fora del poble.

La principal preocupació dels dirigents dels partits del poble, almenys de la Junta del Sindicat Agrícola, fou assegurar l'abastiment dels aliments necessaris per a la població, la qual cosa no era fàcil en una època de guerra, quan els mercats i les comunicacions estaven desgavellades.

Les collites d'olives i d'ametlles dels anys 1936, 1937 i 1938 foren bastant bones i el Sindicat es va trobar en problemes per poder moldre totes les olives que entraven, tot i que es van incautar, ben aviat, les fàbriques d'oli de Francesc Llop i de Maria Font (10) i la trencadora d'ametlles de Josep Piñol(11).

Al desembre de 1936, a Maials hi comença a haver-hi problemes amb els queviures, al poble sobretot hi feia falta badejo, sucre i llet. El Sindicat acordà comprar 4.000 quilos de mongetes i 10 caixes de llet, i un membre de la Junta es va traslladar Puigcerdà amb oli per intercanviar-lo per patates.(12). Més endavant, el gerent del Sindicat, Ambrós Segura, es va traslladar a Sabadell per canviar oli per bacallà, mongetes i sigrons.

Aquest procediment de canviar oli per aliments va durar tot el període bèl·lic. El Sindicat fins i tot acordà de donar patates per sembrar-les a tots aquells que les necessitaven. També es van fer negociacions amb el comitè local de Mequinensa, per canviar oli per farina i altres aliments. Es van comprar 6.000 quilos de panís a la Granja d'Escarp i, fins i tot, els adobs químics pels camps - es van obtenir-intercanviant-los per oli amb el poble de Vallmoll.

El Sindicat Agrícola va canalitzar aquesta activitat de subministrament d'aliments amb la creació d'una cooperativa de consum en la que hi participava tot el poble (tret dels de la col·lectivitat «Nueva Creación»). Es va mirar d'instal·lar-ho en els baixos de l'església del poble, que també fou utilitzada com a magatzem, però a partir del maig de 1937 la cooperativa es va situar als baixos de Casa Palau.(13)

A partir del maig del 1937, el govern de la Generalitat de Catalunya va recuperar en bona part el control de la situació política i social. Això va permetre donar marxa enrera a algunes incautacions realitzades en els mesos anteriors. Fou el cas de la fàbrica d'olives de Maria Font Aresté (vidua de Josep Pardell) quan la Delegació de Treball a Lleida obligà al Sindicat Agrícola a pagar-li 1.200 pts. l'any, pel

lloguer del local i instal·lacions del molí d'oli, el qual havia estat incautat a finals de 1936.(14) El mateix va passar amb els locals de Josep Pinyol Aresté, al qual el Sindicat acordà pagar-li un lloguer per l'utilització de la màquina trencadora d'ametlles.

Un altre ofici del Departament d'Agricultura de la Generalitat de Catalunya, comunicava la il·legalitat de retenir el 25% de la collita que corresponia a alguns propietaris de terres que les tenien a «menar» per donar-lo a altres pagesos.(15) En aquests casos es feia evident que la revolució, impulsada pel Comitè local, anava perdent força.

A mesura que les forces rebels anaven conquerint territoris a la República, fou normal veure al poble decenes de refugiats, que venien del Sud i del Nord de la Península. El gener de 1937 el Comitè d'Ajut als Refugiats, enviava a Maials 100 persones refugiades (16) les quals es van instal·lar entre les cases més benestants del poble. Tot i que hi havien molts homes al front, i que algunes famílies s'havien traslladat, durant l'any 1938, a la zona dels nacionals, l'arribada contínua de nous refugiats, (arribaren a haver-hi més de 200 persones) va agreujar la situació d'escassetat d'aliments.

A l'abril de 1937, degut a la poca farina que hi havia i per tal de repartir-la equitativament entre tot el poble, l'Ajuntament va tractar amb els forners Joan Vilasetrú i Ramon Aresté, el portar directament la gestió de les fleques. Els forners, passarien a cobrar cadascún un jornal com a treballadors i llogarien o vendrien els estris i eines de panificació a l'Ajuntament.

A l'hivern de 1937/38 ja hi havia escassetat de farina de blat i s'hagué de moldre 1000 quilos de panís per fer farina i repartir-la (17). Al febrer de 1938 el Sindicat Agrícola, demanava a l'Ajuntament que s'anés a l'Aragó per comprar blat . També s'aconseguien uns 50 porcs per fer cria i poder garantir el subministrament de carn a la població.

L'escassetat, però durant l'any 1938 va dur finalment al racionament de la resta d'aliments.(18) A finals de febrer el Sindicat Agrícola repartia 200 grams d'arròs i 250 grams de sucre per persona. Es van donar també 900 grams de patates per sembrar. Al setembre es repartien un quilo i mig de patates i una anxova i mitja per persona.

Amb l'ocupació de Seròs pels nacionals, es tallà el subministrament d'electricitat al poble, amb la qual cosa no es van poder acabar de moldre les olives de la campanya 1937/38, i s'impossibilitava moldre-les la següent campanya. Per paliar el problema, s'intentà comprar un motor de gasoil a Barcelona però no aconseguir per fer-lo funcionar. Al setembre de 1938, algunes poblacions de Catalunya, demanaven a Maials fer intercanvi d'aliments per oli, però no es podia fer per què, només hi havia olives i no podien fer oli.

Com van viure, més intimament, molts maialencs aquella tràgica situació de guerra ?. Quan era lluny potser amb poca preocupació i una certa normalitat alterada per la curiositat de l'arribada dels refugiats, l'alegria de la gresca i simpatia dels soldats de reraguarda instal·lats al poble i, de tant en tant, amb el plors d'aquells que rebien la notícia de la mort al camp de batalla d'algú estimat. La guerra, però, s'instal·là ben a prop, a banda i banda del poble, al Segre i a l'Ebre. Potser fou llavors quan més intensament es va sentir la fugidessa de la vida i el prim vel que la separava de la mort, quan més força va agafar el desitg, irrefrenable, d'emplenar de vida cada instant d'un present que no s'havia de deixar escapar com el fum d'una cigarreta quan s'esmicola entre els dits. Fou llavors, potser, quan els crits de vida s'expressaren en la nuesa dels seus sentiments i en la promiscuïtat de les conductes d'uns cosos joves i anhel·lants.

Maials, entre la batalla de l'Ebre i el pont de Seròs

L'ocupació de Catalunya fou preludiada per la caiguda del Front d'Aragó (finals de març del 38). A l'abril ja fou ocupada Lleida pel general Yagüe, Franco abolí a Burgos -per decret- l'estatut català i l'exèrcit nacional estava als caps de pont de Tremp, Balaguer i Seròs.

L'exèrcit republicà començà una ofensiva per tal de recuperar l'iniciativa. Catalunya abocà en aquest esforç totes les energies que li quedaven. Així el 24 i 25 de juliol tropes republicanes travessaven l'Ebre i prenién posicions estratègiques. Els nacionals respongueren ràpidament acumulant homes i material bèlic en quantitats molt superiors al que posseïen els republicans. Fou una batalla llarga i dura i en la que poc a poc les forces republicanes s'anaven esgotant fins que a mitjans de novembre de 1938 tornaven a la riba esquerra de l'Ebre derrotats i exhausts, deixant rera seu desenes de milers de morts. Alguns d'aquells homes, uns quaranta, foren maialencs, uns hi van anar a defensar els seus ideals de llibertat i justícia enfront del totalitarisme feixista, altres per què la lleva els obligà a anar-hi.

Durant la batalla de l'Ebre, Maials fou lloc de reraguarda on de vegades s'hi estacionaven regiments i companyies de soldats que anaven al front. També, durant un temps alguns comandaments de l'exèrcit republicà, com els generals Lister i Modesto, s'instal·laren al poble, concretament a casa Palau. Els maialencs s'acostumaren a l'anada i vinguda de soldats i transports, al soroll de les bombes llunyanes, a l'arribada de refugiats, ara de llocs més propers com de la Granja d'Escarp i de Torrent, als gemecs d'alguns ferits que portaven a hospital militar instal·lat a Casa Segura, a l'escassetat d'aliments, i des de l'ocupació de Seròs pels nacionals a la manca de corrent elèctric. La monotonia de vegades era trencada per algún fet sobtat, propi de la guerra, com el dia en que va aterrar a Maials un avió de guerra italià (marca FIAT) que estava avariats, amb un pilot espanyol, i com era dels nacionals, ràpidament fou fet presoner.

Els bombardeigs i l'ocupació de Maials

Catalunya restà totalment esgotada i aïllada, sense possibilitat de rebre reforços i Franco amb les mans lliures per fer l'ofensiva final sobre territori català.

Com és costum de l'estrategia bèl·lica, primer foren l'aviació i l'artilleria que fustigaren el que quedava de les tropes republicanes, després vindria l'exèrcit de terra a fer l'ocupació efectiva.

El primer bombardeig sobre Maials, va tenir lloc el 12 d'octubre de 1938, el dia del Pilar, però les primeres bombes que els maialencs van veure caure foren les llençades sobre Almatret. Quan va arribar la notícia, alguns van pujar corrent al Calvari per atalaiar el bombardeig, i en aquell moment fou immediatament bombardejada aquesta zona del poble, quedant destruïdes algunes cases i morint nou persones que estaven observant el que passava a Almatret.

El segon bombardeig es donà el 2 de desembre i, a l'igual que el primer, s'efectuà cap allà al migdia, amb una durada d'unes tres o quatre hores. Aquest cop van matar dues persones, tot i que s'avisà a la població que els avions s'acostaven. L'avis es donava tocant les campanes de l'església, on el campanar es convertí en torre de vigilància. Aquests bombardeigs seguien l'estrategia citada de castigar i debilitar el territori enemic pròxim a ocupar. Els nacionals situats als dos costats del pont de Seròs preveïen utilitzar aquest pont, l'únic sencer a tota la zona del Baix Segre-Ebre, per adentrar-se a l'interior de Catalunya.

Els dies anteriors a l'ofensiva des de Seròs, els bombardeigs es van intensificar al mateix temps que

Els sentinelles que des del campanar de l'església vigilaven l'arribada d'avions que havien de bombardejar el poble, s'entretenien escolpin a la barana de pedra del campanar.

llençaven propaganda per tal d'enfonsar, encara més, la moral de la població. Per Maials tot fou un tragar de camions i soldats anant i venint, sobretot per les nits, en un intent de la república d'aturar, si més no, de retardar l'ofensiva final que s'inicià el 23 de desembre amb l'atac del cos de l'exèrcit de voluntaris italians i els requetés del cos de l'exèrcit de Navarra, sobre unes desmoralitzades i desorganitzades tropes republicanes que ja ho veien perdut tot.

Efectivament, aquest dia, de bon matí un intens bombardeig de més de tres hores adobà el terreny per a l'arribada de les tropes nacionals i « a las 12:20 minutos la división italiana Littorio pasa al ataque en la cabeza de puente de Serós. Los combatientes de la 179 brigada no resisten el ataque i comienzan a retroceder hacia Mayals y Llardecans » (19). Les tropes franquistes van avançar ràpidament ocupant punts estratègics, com ara la carretera de Lleida i el pobles de la comarca, Llardecans, Torrebesses, Sarroca i també, Maials. Quan els nacionals pujant pel camí de Seròs entraren al poble, el 24 de desembre de 1938, estava tot pràcticament desert, la gent s'havia amagat als masos temerossa de la repressió i els nacionals van entrar per totes les cases saqueixant tot el que van voler.

L'endemà, dia de Nadal, el capellà de Maials que havia estat amagat i respectat pel poble, Francesc Martí Sabaté, feia un discurs des del balcó de l'Ajuntament beneint les tropes nacionals.

Els records més amargs, però, fan referència a les accions aberrants contra la població indefensa, com ara la violació i assassinat a la Socarrada de Maria Ballesté Aresté i Ramona Oto Ballesté, mare i filla respectivament, a càrrec de tres soldats dels nacionals, els quals foren acusats i passats per les armes. També van matar a l'agutzil Josep Miret Martí a la Vall dels Horts, per defensar de ser violada a una filla.

Molts maialencs, van haver de fugir entre mig de les columnes de catalans que anaven a l'exili. Columnes que palessaven la derrota d'un poble. Lluny de Catalunya, van haver de patir els camps de refugiats a França, la lluita contra els nazis, els seus camps de concentració o la fugida a terres d'ultramar. Molts van preferir quedar-se esperant, la clemència del victoriós. No fou així, anys de pressó, afussellaments, treballs forçats, o simplement patir el robatori i l'abús sota la intimidació i l'amenaça. No tothom va participar d'aquesta freda i calculada espiral repressora, alguns, jugant-se fins i tot el càrrec, mantingueren la dignitat i el sentit comú.

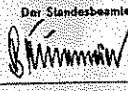
Avui, però, no cal obrir ferides que difícilment es van tancar. El nostre país i el nostre poble ha encetat un nou camí en el que no hi han d'ésser ni la intolerància ni la raó de la força. Recordar el passat ens ha de servir per a poder construir un futur on triomfi l'enteniment, la concòrdia i la força de la raó.

91

Sterbeurkunde

(Standesamt Mauthausen II ----- Nr. 582/1942
 Der Kommunalbeamte Jose A r e s t é - Aresté
 ----- katholisch -----
 wohnhaft in Mayals, calle Barceloneta 19 -----
 ist am 13. Januar 1942 ----- um 15 Uhr 00 Minuten
 in Mauthausen ----- verstorben.
 Der Verstorbene war geboren am 29. November 1909 -----
 in Mayals (Merida) -----
 (Standesamt ----- N -----
 Vater: Ventura A r e s t é , -----

 Mutter: unbekannt -----

 Der Verstorbene war ----- verheiratet mit Josefa -----
 Gaten Balsels -----
 wohnhaft in Mayals, calle Barceloneta 19 -----
 Mauthausen den 4. Mai 1942 1: 44
 Der Standesbeamte
 in Vertretung:

© 191 Sterbeurkunde laut Elternangebot.
 Verlag für Standesamtsverweise G. m. b. H., Berlin SW 61, Gieschler Str. 109. C 251
 A. W. A. 04280 Nachdruck verboten!

Angelés Sur-Mer 8-1-39
 La Maria Belandé Vilatorrada
 Estimada familia; Salud des-
 fustes al recibo de la presente.
 La mia inmejorable
 • Sabamento suato heaf pa-
 ra enterrarlos de que me encon-
 tro en Francia desde primeros
 de febrero. Pudo el día 31 de
 Enero desembarcar en Palanet
 procedente de Valencia. No podria
 imaginar la alegría que sea-
 li al poderme trasladar para
 la Zona Catalana en donde te-
 nia la familia, pero toda
 mi ilusión quedó truncada
 al no poder ir a Barcelona en
 donde estaba mi estimada con-
 pareja Bepet y mi pequeño.

Testimoni del maialenc Josep Aresté, Aresté que va haver de fugir a França i passà pel camp d'extermini nazi de Mauthausen.

Notes

- 1) Revista «Acracia» de la CNT/FAI. 12-12-1936
- 2) Arxiu Sindicat Agrícola Cooperativa. «Foment Maialenc» (A.S.A.M.). Llibres d'actes Acta núm. 377 del 4-7-1937. Acta 375 del 19-6-1937
- 3) A.S.A.M. Acta 408 del 5-3-1938
- 4) A.S.A.M. Acta 340 del 28-12-1936
- 5) A.S.A.M. Acta 304 8-1-1937
- 6) A.S.A.M. Acta 347 18-1-1937
- 7) A.S.A.M. Acta votació i escrutini 25-7-1937
- 8) A.S.A.M. Acta votació i escrutini 30-1-1937.
- 9) A.S.A.M. Acta 409 20-4-1938
- 10) A.S.A.M. Acta 312, 326, de l'octubre del 1936
- 11) A.S.A.M. Acta núm. 313, del 4-10-1936
- 12) A.S.A.M. Actes 340, 341 del 28 i 29 de desembre de 1936; 342 del 1-1-1937
- 13) A.S.A.M. Acta núm. 363 del 25-3-1937
- 14) A.S.A.M. Acta 365 del 8-4-1937; 369 del 30-4-1937; 398 del 10-10-1937
- 15) A.S.A.M. Acta núm. 382 del 11-8-1937
- 16) A.S.A.M. Acta núm. 137 1-1-1937
- 17) A.S.A.M. Acta núm. 396 30-11-1937
- 18) A.S.A.M. Acta núm. 404 27-2-1938
- 19) Josep Pernau, *La caiguda de Catalunya*, 1989. Pàg. 18-19.

